

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 3 december 2020

Mål nr

B 5175-19

PARTER

Klagande

AP

Ombud och offentlig försvarare: Advokat IKN

Motparter

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. Sekretess, se Partsbilaga sekretess

Företrädd av åklagaren

SAKEN

Olaga integritetsintrång m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2019-09-04 i mål B 2469-19

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom på det sättet att AP frikänns från åtalet för olaga integritetsintrång, att tidpunkten för det grova förtalet bestäms till den 27 december 2017 och att påföljden bestäms till 100 dagsböter på 130 kr.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

Sekretessbestämmelsen i 35 kap. 12 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska fortsätta att vara tillämplig på uppgifterna om målsägandens identitet i partsbilagan till denna dom.

IKN ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av AP i Högsta domstolen med 17 989 kr. Av beloppet avser 14 391 kr arbete och 3 598 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

AP har yrkat att Högsta domstolen ska frikänna honom och avslå målsägandens skadeståndsyrkande. Han har i andra hand yrkat att Högsta domstolen ska lindra påföljden.

Riksåklagaren och målsäganden har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Den 27 december 2017 publicerade AP bilder på målsäganden på en hemsida. Ett flertal av bilderna visade målsägandens delvis nakna kropp. AP raderade bilderna från hemsidan den 16 januari 2018.
2. AP åtalades för olaga integritetsintrång enligt 4 kap. 6 c § brottsbalken enligt följande gärningsbeskrivning.

AP har spridit flera bilder avseende målsägandens sexualliv samt utvisande hennes delvis nakna kropp genom att hålla bilderna tillgängliga på hemsidan ”www.snuska.com”. AP har därigenom gjort intrång i [...] privatliv. Det hände mellan den 1 januari 2018 och den 16 januari 2018 i Alingsås kommun eller annan plats i riket. Spridningen kunde förväntas medföra allvarlig skada för [...].

AP begick gärningen med uppsåt.

3. Han åtalades också för grovt förtal enligt 5 kap. 2 § brottsbalken i dess lydelse före den 1 januari 2018 enligt följande gärningsbeskrivning.

AP har lagt ut och spridit flera bilder avseende målsägandens sexualliv samt utvisande hennes delvis nakna kropp på hemsidan ”www.snuska.com”. Det hände den 27 december 2017 och togs inte bort förrän den 16 januari 2018. Det hände i Alingsås kommun eller på annan plats i riket. Uppgiften var sådan att den kunde förväntas utsätta målsäganden för andras missaktning.

Brottet bör bedömas som grovt eftersom bilderna, genom att läggas ut på en sådan hemsida samt genom sitt integritetskänsliga innehåll och den omfattning i vilken de blivit spridda, var ägnade att medföra allvarlig skada.

AP begick gärningen med uppsåt.

4. Tingsrätten dömde AP för olaga integritetsintrång under tiden 1–16 januari 2018 och grovt förtal under tiden 27 december 2017–16 januari 2018 samt bestämde påföljden till villkorlig dom och 80 dagsböter. Tingsrätten bestämde också att AP skulle betala skadestånd till målsäganden. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom.

5. Riksåklagaren har i Högsta domstolen preciserat åtalet för olaga integritetsintrång så att AP ska dömas för att han har underlåtit att ta bort bilderna under tiden 1–16 januari 2018.

Frågorna i målet

6. En fråga i Högsta domstolen är om olaga integritetsintrång och förtal utgör s.k. perdurerande brott. Om så inte anses vara fallet, uppkommer frågan om någon kan dömas för olaga integritetsintrång för att han eller hon underlåtit att ta bort en bild eller en uppgift som publicerats på en hemsida.

Brotten olaga integritetsintrång och förtal

Olaga integritetsintrång

7. För olaga integritetsintrång döms den som uppsåtligen gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida vissa typer av bilder eller andra uppgifter, om spridningen är ägnad att medföra allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör. Om gärningen med hänsyn till syftet och övriga omständigheter är försvarlig, ska det inte dömas till ansvar. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. För grovt brott är straffet fängelse lägst sex månader och högst fyra år. Vid bedömningen om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningen med hänsyn till bildens eller uppgiftens innehåll eller sättet för eller omfattningen av spridningen var ägnad att medföra mycket allvarlig skada för den som bilden eller uppgiften rör. (Se 4 kap. 6 c och 6 d §§ brottsbalken.) Paragraferna gäller från och med den 1 januari 2018.

8. Straffansvaret är begränsat till spridning av bilder och andra uppgifter som den enskilde typiskt sett har ett starkt intresse av att hålla för sig själv eller bestämma vem eller vilka som ska få ta del av.

9. En bild på någons helt eller delvis nakna kropp är av sådant slag som omfattas av bestämmelsen (se 4 kap. 6 c § första stycket 5). Detta har motiverats med att de allra flesta människor vill avgöra när, hur och framförallt inför vilka de exponerar sin nakna kropp. De bilder som omfattas av straffbestämmelsen är explicita eller detaljerade bilder som, helt eller delvis, exponerar människokroppen utan kläder. (Se prop. 2016/17:222 s. 35 och 95.)

10. All spridning av bilder som exponerar en helt eller delvis naken kropp omfattas inte av straffansvaret; det är nämligen begränsat till spridning som är ägnad att medföra allvarlig skada (se a. prop. s. 38 f.). Spridningen ska ha skett till fler än ett fåtal personer. Däremot krävs det inte att andra personer rent faktiskt tar del av bilden eller uppgiften. (Se a. prop. s. 33 och 95, jfr ”Uttalandena på bussen” NJA 1999 s. 702.)

Förtal

11. Den som uppsåtligen utpekar någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller annars lämnar uppgift som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning döms för förtal till böter. Om den som lämnat uppgiften var skyldig att uttala sig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna var försvarligt att lämna uppgift i saken, och den som lämnat uppgiften visar att uppgiften var sann eller att han eller hon hade skälig grund för uppgiften, ska det inte dömas till ansvar. (Se 5 kap. 1 § brottsbalken.)

12. Om brottet är grovt, döms för grovt förtal till böter eller fängelse i högst två år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om uppgiften genom sitt innehåll eller den omfattning i vilken den blivit spridd

eller eljest var ägnad att medföra allvarlig skada. (Se 5 kap. 2 § brottsbalken i lydelse före den 1 januari 2018.)

13. Förtalsuppgifter kan lämnas i form av en bild som visas eller publiceras. Att visa eller publicera en bild som utvisar en naken kropp är i sig inte att bedöma som förtal. Om en uppgift lämnas i en bild, får dock uppgiften den innebörd rörande den berörde som själva bilden förmedlar (jfr ”Fotomontaget” NJA 1994 s. 637 och ”Smygfilmningen” NJA 1992 s. 594).

14. För förtalsansvar är det tillräckligt att det funnits en risk för att den berörde skulle komma att utsättas för andras missaktning. Bedömningen av vad som kan anses vara nedsättande ska göras ur den kränktes och hans eller hennes omgivnings synvinkel. (Jfr ”Fotomontaget”.)

Vid vilken tidpunkt avslutas brotten olaga integritetsintrång och förtal?

Allmänt om perdurerande brott

15. De flesta brott avslutas samtidigt som, eller i nära anslutning till, den tidpunkt då brottet fullbordas. En del brottstyper fortsätter dock att begås så länge det genom handlingen uppkomna tillståndet varar, dvs. i tiden efter brottets fullbordan. Dessa brottstyper brukar allmänt benämnas som perdurerande brott. De karakteriseras ofta av att gärningsmannen har full kontroll över det fortsatta händelseförloppet och därför möjlighet att avbryta det. Ett perdurerande brott utmärks därmed i regel av ett moment av underlåtenhet. (Jfr Tore Strömberg, Åtalspreskription, 1956, s. 129 och Magnus Ulväng, Brottslighetskonkurrens – Om relationen mellan regler och fall, 2013, s. 243 f.)

16. Vad som närmare karakteriserar och ger stöd för att en viss brottstyp utgör ett perdurerande brott kan inte förklaras entydigt utifrån den rättspraxis och de litteraturuttalanden som finns på området. Ytterst får frågan avgöras för varje brottstyp.

17. Som exempel på perdurerande brott kan anföras vapenbrott i form av innehav (se ”Fotografens vapeninnehav” NJA 1981 s. 380), förvaring av narkotika, olovlig vistelse i riket och olika former av brott som består i att en verksamhet drivs utan tillstånd. Andra exempel är människorov, olaga frihetsberövande och egenmäktighet med barn (se ”Den bortförda dottern” NJA 1993 s. 277).

18. Sakhäleri (se ”Omegaklockorna” NJA 1984 s. 564), nedskräpning (se ”Avstjälpningsplatsen” NJA 1992 s. 126) och hets mot folkgrupp (se ”Den elektroniska anslagstavlan” NJA 2007 s. 805 I) har däremot ansetts inte vara perdurerande brott.

Bedömningen av olaga integritetsintrång och förtal

19. Konstruktionen av brotten olaga integritetsintrång och förtal talar för att de inte är perdurerande. Brottbeskrivningarna uttrycker gärningar som pågår endast till dess att en uppgift väl är lämnad eller tillgängliggjord. Båda brotts typerna kan dessutom begås på vitt skilda sätt och gärningsmannen har inte alltid möjlighet att kontrollera det fortsatta händelseförloppet.

20. En jämförelse kan göras med hets mot folkgrupp. Enligt brottbeskrivningen i 16 kap. 8 § brottsbalken är den straffbelagda gärningen att någon – i ett uttalande eller i ett annat meddelande som sprids – hotar eller uttrycker missaktning för en i straffbestämmelsen definierad krets. Såväl förtal som olaga integritetsintrång har därmed stora likheter med hets mot folkgrupp. Högsta domstolen har konstaterat att hets mot folkgrupp inte är ett perdurerande brott (se ”Den elektroniska anslagstavlan”).

21. Förtal har dessutom i den juridiska litteraturen ansetts inte vara ett perdurerande brott (jfr Ulf Isaksson, Är förtal ett perdurerande brott? ur Ord och rätt, Festskrift till Hans-Gunnar Axberger, 2020, s. 193 ff.). Undantag gäller vid publiceringsansvar för innehållet i vissa databaser, men detta har

reglerats särskilt i 6 kap. 6 § yttrandefrihetsgrundlagen (se även ”DN:s databas” NJA 2013 s. 945 p. 9-12).

22. Olaga integritetsintrång och förtal ska alltså inte anses utgöra perdurerande brott.

Straffansvar för olaga integritetsintrång vid underlåtenhet

Allmänt om straffansvar för olaga integritetsintrång

23. Den gärning som straffbeläggs som olaga integritetsintrång är att någon uppsåtligt gör intrång i annans privatliv genom att sprida vissa typer av bilder eller andra uppgifter. Det krävs emellertid varken att spridningen har medfört att någon allvarlig skada faktiskt har uppstått eller att någon annan faktiskt har tagit del av den bild eller uppgift som har gjorts tillgänglig (se p. 10).

24. Bedömningen av om straffansvar kan komma i fråga och av brottets straffvärde ska alltså som utgångspunkt ta sikte på förhållandena vid spridningen, dvs. den tidpunkt då en bild eller en uppgift publicerades på internet eller på annat sätt gjordes tillgänglig för en vidare personkrets.

Straffansvar för underlåtenhet att ta bort spridda bilder eller uppgifter?

25. Olaga integritetsintrång är inte ett perdurerande brott (se p. 22). Frågan är då om en underlåtenhet att ta bort bilder eller uppgifter som redan är publicerade likväl omfattas av straffbestämmelsen om olaga integritetsintrång.

26. Brottet fullbordas i och med spridningen, förutsatt att samtliga brottsrekvisit är uppfyllda (se p. 24). Mot denna bakgrund måste ett påstående om efterföljande underlåtenhet att ta bort bilder eller uppgifter ses som ett påstående om ett i förhållande till ”publiceringsgärningen” nytt brott. Det måste därför självständigt prövas om en sådan påstådd underlåtenhet uppfyller samtliga rekvisit i straffbestämmelsens brottsbeskrivning.

27. Brottsbeskrivningen gällande olaga integritetsintrång avser spridning i meningen att göra en bild eller en uppgift tillgänglig för fler än ett fåtal personer (se p. 10). Att någon under en viss tidsperiod har varit passiv och underlåtit att ta bort bilder eller uppgifter innefattar inte en ”spridning” i den nu avsedda meningen; underlåtenheten kan visserligen medföra att bilderna eller uppgifterna fortsätter att vara tillgängliga men innebär inte att de sprids. Straffansvar för olaga integritetsintrång omfattar därför inte en sådan underlåtenhet.

28. Åtgärder som medför ytterligare spridning av de redan publicerade bilderna eller uppgifterna kan däremot grunda ansvar för olaga integritetsintrång, exempelvis genom att bilderna eller uppgifterna publiceras på nytt på en annan hemsida eller på annat sätt görs tillgängliga för en ännu vidare personkrets. Det är i så fall fråga om en ny spridning som direkt omfattas av brottsbeskrivningen.

29. Skyddet för den enskilde kompletteras genom den särskilda regleringen i lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor (BBS-lagen). Straffansvar aktualiseras där om den som tillhandahåller en elektronisk anslagstavla inte fullgör sina skyldigheter, bland annat att ta bort bilder som uppenbart utgör olaga integritetsintrång. (Jfr SOU 2016:7 s. 519 f.)

Rubricering och straffvärde

30. Risken för en mer omfattande eller långvarig spridning och därmed även allvaret i integritetsintrånget ska vägas in i rubriceringen av brottet och vid straffvärdebedömningen. Exempelvis kan det vara fråga om att bilderna eller uppgifterna publiceras på en hemsida med många besökare eller annars på ett sätt som riskerar att leda till en omfattande eller långvarig integritetskränkning. Härigenom kan också spridningens omfattning få genomslag vid bedömningen.

Bedömningen i detta fall

31. Åtalet för olaga integritetsintrång avser enbart att AP har varit passiv och underlåtit att ta bort bilderna. Som framgått i det föregående är en underlåtenhet att ta bort bilder som han tidigare själv publicerat inte straffbart enligt straffbestämmelsen om olaga integritetsintrång och fråga är inte heller om ett perdurerande brott. AP ska därför frikännas från åtalet i denna del.

32. Nästan alla bilder av målsäganden som AP publicerade är explicita och av sexuell natur. De har lagts ut på en hemsida för publicering av bilder av sexuell natur. Publiceringen har vidare möjliggjort en identifiering av målsäganden. Detta gör att AP genom publiceringen av bilderna har förmedlat uppgiften att målsäganden ville att bilder av den nu aktuella karaktären skulle läggas ut på internet, vilket är en nedsättande uppgift om målsäganden. Det är alltså fråga om förtal i objektiv mening.

33. Det är utrett i målet att uppgiften har kommit till tredje mans kännedom, men det finns ingen närmare utredning om när så skedde för första gången. Det saknas dock anledning att tro annat än att uppgiften kom till tredje mans kännedom redan samma dag som AP publicerade bilderna. Brottet får därför anses vara fullbordat samma dag som bilderna publicerades, vilket skedde den 27 december 2017, och avslutades samma dag (jfr p.19).

34. AP har avsiktligt publicerat bilderna på den aktuella hemsidan. Han ska därför dömas för förtal.

35. Bilderna publicerades på ett sätt som innebar att många skulle kunna ta del av dem. Det fanns vidare en risk för att bilderna skulle finnas tillgängliga under lång tid. Detta tillsammans med karaktären av det som AP har förmedlat om målsäganden gör att brottet ska rubriceras som grovt förtal.

36. Påföljden bör bestämmas till böter.

37. AP har vitsordat det av hovrätten utdömda skadeståndsbeloppet om han skulle dömas för grovt förtal.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Johnny Herre, Agneta Bäcklund, Sten Andersson och Stefan Reimer (referent)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Elin Dalenius